BIBLIOTECA ASTRA SIBIU

ANUL 118 Sibiu, 15 noiembrie 1970 Nr. 43—44

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DE ALBA-IULIA ŞI SIBIU

PREŢUL INSERŢIUNILOR:
Un cm² 60 bani pentru odată; dacă se publică de mai multe ori, se dă rabat corespunzător. Inserţiunile se adresează ADMINISTRAŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, strada 1 Mai, nr. 35.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA
se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str 1 Mai 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. — Scrisorile nefrancate se refuză.

ABONAMENTUL:
Pe un an: 24 lei
Pe 6 luni: 12 lei
Pe 3 luni: 6 lei

Sărbătorirea celei de a 22-a aniversări de

Viaţă înfrăţită

În 21 octombrie a. c. s-au împlinit 22 de ani de la Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, act istoric de deosebită importanţă pentru viaţa noastră bisericească şi patriotică.

Ca o încoronare firească a unor stări sau realităţi care se coceau de multă vreme, la 21 octombrie 1948 peste 20.000 de credincioşi delegaţi şi aproape 1.000 de preoţi au proclamat la Alba-Iulia — în numele celor pe care îi reprezentau: credincioşii şi preoţii fostei Biserici greco-catolice — că „ne încorporăm cu toată fiinţa noastră în Biserica Ortodoxă Română, ale cărei învăţături de credinţă şi rînduieli canonice înţelegem să le ascultăm", că „de azi înainte toţi românii sîntem şi vom rămîne pururea una în credinţa dreptmăritoare, una în slujirea statornică a poporului nostru şi una în ascultarea leală a comandamentelor de viaţă nouă a scumpei noastre Patrii". Aşadar, 22 de ani de viaţă înfrăţită în sînul Bisericii strămoşeşti, ideal spre care au tins permanent credincioşii români din Transilvania vreme de aproape 250 de ani, căci, după cuvîntul Psalmistului, ce poate fi mai „frumos" decît „cînd fraţii sînt împreună", cu deosebire atunci cînd cu toţii sînt chemaţi să privească şi să pună umărul la zidirea nobilelor idealuri ale făuririi unei vieţi mai bune şi mai drepte pe strămoşeştile şi mult încercatele noastre plaiuri.

De aceea, în Duminica premergătoare acestei aniversări, 18 oct. a. c., C. preoţi au vorbit credincioşilor, în cadrul Sfintei Liturghii, despre importanţa bisericească şi patriotică a acestui eveniment, el fiind subliniat însă în chip special în „Catedrala Reîntregirii" din Alba Iulia.

Astfel, miercuri, 21 octombrie 1970, din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. S. Visarion, Episcop-vicar la Mitropolia Ardealului, a săvîrşit în această Catedrală Sf. Liturghie arhierească, ajutat de un sobor de preoţi şi diaconi, format din P. C. prot. Tr. Belaşcu, vicar la Arhiepiscopia Sibiului; P. C. prot. Gh. Geţia, inspector eparhial la Arhiepiscopia Timişoarei şi Caransebeşului; P. C. prot. P. Sălăgean, consilier la Episcopia Aradului; P. C. prot. O. Moraru, consilier la Episcopia Clujului; P. C. prot. T. Păunescu, consilier la Episcopia Oradiei; P. C. prot. V. Negrea al Albei Iulii; P. Cuv. protos. M. Bordaş de la Catedrala Reîntregirii şi C. diaconi I. Bolog şi Gh. Papuc de la Arhiepiscopia Sibiului.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, la care a participat un mare număr de credincioşi şi la care răspunsurile au fost date de corul Catedralei Reîntregirii, P. S. Episcop-vicar Visarion a citit o rugăciune de mulţumire lui Dumnezeu pentru toate binefacerile revărsate asupra noastră.

P. S. Sa a rostit apoi o cuvîntare axată pe evenimentul aniversar care s-a sărbătorit şi care a însemnat „revenirea la vatra credinţei străbune" a credincioşilor români foşti greco-catolici, „revenire binecuvîntată", după cum a spus P. S. Sa. Acest act istoric corespunde întru totul şi idealului ecumenic promovat de lumea creştină de astăzi, el însă nu s-a putut înfăptui decît după 23 August 1944, cînd credincioşii români şi-au putut spune nestingheriţi cuvîntul.

„Cînd într-o familie sau într-un cămin nu este dezbinare acolo este pace şi mulţumire sufletească. Şi cînd marea noastră familie românească nu este tulburată de neînţelegeri şi dezbinări se cimentează temeliile păcii şi ale mîntuirii noastre".

De aceea, reproducînd un cuvînt al P. F. Părinte Patriarh Justinian, în partea finală a cuvîntării P. S. Episcop-vicar Visarion arată că actul Reîntregirii noastre bisericeşti „constituie cel mai mare eveniment pe care l-a trăit poporul român pe tărîmul bisericesc-religios în epoca noastră".

Din partea Arhiepiscopiei Timişoarei şi Caransebeşului a vorbit apoi P. C. inspector eparhial Gh. Geţia, care exprimă între altele bucuria că „cele două strane de odinioară s-au făcut una. Sîntem fericiţi pentru că dezbinarea de Lege a încetat şi acum ne putem într-adevăr numi „fraţi de-un sînge şi de-o lege".

„În numele clerului şi credincioşilor bănăţeni — a spus în încheiere P. C. Sa — făgăduiesc că vom merge neabătuţi pe drumul deschis de actul a cărui aniversare ne-a adunat aici, străduindu-ne neîncetat pentru mai binele poporului, pentru prosperarea Patriei, pentru pacea lumii, cinstea Bisericii şi preamărirea lui Dumnezeu".

Şirul cuvîntărilor a fost încheiat de P. C. vicar arhiepiscopesc Tr. Belaşcu, cel ce a fost în fruntea actului din 21 octombrie 1948, care consideră clipele de faţă dintre cele „mai solemne, înălţătoare şi mişcătoare", pentru că aici, în această Catedrală, în urmă cu 22 de ani s-a consfinţit măreţul act al refacerii unităţii noastre bisericeşti, cînd întreaga suflare creştinească românească, în frunte cu Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a adus mulţumire lui Dumnezeu, pentru darurile revărsate asupra credincioşilor români.

În felul acesta Alba Iulia nu este numai simbolul unităţii statale a poporului român, ci şi al unităţii sale pe plan bisericesc.

P. C. Sa subliniază faptul că dezmembrarea credincioşilor români din Transilvania, de către puteri străine şi în interesul lor în urmă cu 250 de ani, a avut mai mult un caracter administrativ, căci cele „două strane" şi-au păstrat în continuare neştirbită credinţa strămoşească a Sf. Sinoade Ecumenice. Acest lucru este dovedit şi de cărţile de cult de la Blaj, care erau tipărite în bună parte după cărţile de peste munţi, cu „Doamne miluieşte", „Duhul Sfînt" ş.a.m.d.

Aşa se explică faptul că actul „Reîntregirii" s-a făcut de jos în sus, ca unul care exprima dorinţa maselor de credincioşi foşti greco-catolici, în frunte cu preoţii lor. Din acest motiv, spune în încheiere P. C. vicar, acest act va rămâne peste veacuri ca un eveniment de seamă în istoria Bisericii şi Patriei noastre.

La agapa care a urmat au vorbit: P. C. cons. P. Sălăgean din partea Episcopiei Aradului, P. C. consilier O. Moraru din partea Episcopiei Clujului, P. C. consilier T. Păunescu din partea Episcopiei Oradiei, P. C. prot. V. Negrea din partea prot. Alba-Iulia, P. Cuv. arhim. E. Birdaş din partea Catedralei Reîntregirii, C. pr. I. Cioară din partea preoţimii, precum şi P. C. vicar Tr. Belaşcu şi P. S. Episcop vicar Visarion, cu toţii scoţînd în lumină aspecte ale importanţei actului Reîntregirii bisericeşti.

Acest popas aniversar a arătat încă odată cu adevărat cît este de frumoasă vieţuirea frăţească, bineplăcută lui Dumnezeu şi cu negrăite roade pentru noi, pentru poporul nostru.

Să ţinem deci ca la ceva sfînt la unitatea noastră bisericească, avînd cu toţii privirile aţintite numai înainte spre interesele şi idealurile înalte ale poporului nostru, pe care să le slujim cu toate puterile, cu toată fiinţa noastră.

T. R.

Mitropolia Moldovei în secolul al XVIII-lea

— Mitropoliţii Iacob Putneanul şi Iacob Stamati —

Ca şi în Ţara Românească, în perioada 1711—1821, scaunul domnesc al Moldovei a fost ocupat numai de domni fanarioţi. Biserica a cunoscut în această perioadă o stare destul de bună, în ciuda greutăţilor prin care a trebuit să treacă. În toată epoca fanariotă, în Moldova n-au fost decît doi mitropoliţi greci, destul de activi de altfel, şi un episcop la Roman, care a păstorit mai puţin de un an. Împotriva acestora s-au ridicat proteste generale, aşa încît scaunele vlădiceşti au rămas în mîna ierarhilor români, împiedicîndu-se astfel tendinţa de infiltrare grecească în Biserică.

În ce priveşte activitatea tipografică în acest secol, trebuie precizat că ea s-a reluat — la Iaşi — abia în 1714, tipărindu-se pînă în 1736 doar 8 cărţi. Ea a continuat, începînd cu anul 1741, într-un ritm foarte intens, tipărindu-se zeci de cărţi la Iaşi, marea majoritate în româneşte, cîteva în greceşte şi două în arăbeşte. O a doua tipografie a funcţionat pe lîngă Episcopia din Rădăuţi, între anii 1744—46, iar în 1743—52 a funcţionat la Iaşi — pe lîngă tipografia Mitropoliei — şi una particulară, a lui Duca Sotiriovici. Trebuie remarcat apoi faptul că domnitorul Constantin Mavrocordat, om luminat şi animat de sentimente frumoase, a acordat o atenţie deosebită pregătirii clerului. În 1741 a dat un aşa numit „aşezămînt", care cerea — între altele — o mai bună pregătire a viitorilor preoţi. Vlădicii erau obligaţi să nu hirotonească decît candidaţi cu pregătire corespunzătoare. Preoţii în funcţiune trebuiau să stea 40 de zile la „vlădicie" pentru practică şi învăţătură. Iar ispravnicii ţinuturilor erau îndatoraţi să inspecteze pe preoţi şi diaconi, urmînd ca aceia care nu aveau cunoştinţele de carte trebuitoare să fie puşi la bir, în rînd cu ţăranii. La Mitropolie, la Episcopii şi în mănăstiri trebuiau să funcţioneze şcoli. În privinţa mănăstirilor, aşezămîntul lui Constantin Mavrocordat prevedea ca nimeni să nu fie primit în monahism fără învoire, iar egumenii să răspundă de buna chivernisire a averilor mănăstireşti.

În schimbul acestor îndatoriri, domnul a scutit întregul cler şi toate aşezămintele bisericeşti de orice fel de dări.

Opera sa a fost continuată de domnitorul Grigorie II Ghica. Acesta a dat un hrisov, la 25 decembrie 1747, în care rînduia ca pe lîngă vechea şcoală din Iaşi, să se înfiinţeze cîte o şcoală pe lîngă fiecare episcopie, cu cîte un profesor de limba slavă şi limba română. Şcolile erau întreţinute dintr-o contribuţie de un galben anual, plătită de toţi preoţii şi diaconii.

În privinţa ctitoriilor din acest secol, amintim mănăstirea Frumoasa din Iaşi, refăcută de Grigorie II Ghica, în 1733, şi mănăstirea Văratec, întemeiată în 1785.

Cel mai de seamă mitropolit al Moldovei în acest secol a fost *Iacob Putneanul* (1750—60). Era originar din Rădăuţi, născut în 1719, călugărit la Putna, în vîrstă de abia 12 ani. În 1744, deci la 25 de ani, a fost ales egumen al mănăstirii, pentru ca în anul următor să ajungă episcop la Rădăuţi. În această calitate, a continuat activitatea înaintaşului său, Varlaam, care înfiinţase aici o tipografie în 1744. Tipografia a funcţionat numai pînă în 1746, tipărind cinci cărţi. În 1747 a înfiinţat la Episcopie o şcoală pentru învăţarea limbilor slavă şi greacă.

În anul 1750 s-a format un fel de coaliţie a boierilor, episcopilor şi egumenilor mănăstirilor neînchinate, care a izbutit să impună demisia mitropolitului grec Nichifor (1740—50). În locul său, a fost ales, la 13 noiembrie 1750, Iacob Putneanul.

Deşi a păstorit numai 10 ani, el a desfăşurat o intensă activitate culturală, socială, politică şi gospodărească. După alegerea sa ca mitropolit, a mutat

(Continuare în pag. 3)

Din înţelesurile Sf. Liturghi

Liturghia credincioşilor

Partea a treia a Sf. Liturghi, numită şi Liturghia credincioşilor, e partea cea mai importantă a acestei sfinte şi dumnezeieşti slujbe. Ea începe cu cuvintele preotului: „Cîţi sîntem credincioşi, iară şi iară cu pace Domnului să ne rugăm".

Am spus cu alt prilej că în vechime înaintea începerii Liturghiei credincioşilor, la cuvintele: „Cei chemaţi ieşiţi...", ieşeau din biserică toţi cei care nu erau botezaţi, adică catehumenii. De acum înainte nu mai rămîneau decît cei botezaţi, adică creştinii, care erau vrednici să fie prezenţi şi să participe la aducerea Sfintei Jertfe a lui Hristos.

Ar trebui ca fiecare creştin la auzul cuvintelor: „Cei chemaţi ieşiţi", să fie cuprinşi de o adîncă părere de rău pentru păcatele săvîrşite şi să ceară de la Dumnezeu iertare.

Ectenia cu care începe Liturghia credincioşilor, ca şi rugăciunile pe care le citeşte preotul în taină, cuprind îndemnul de a ne ruga în continuare cu pace, de a ne umplea sufletele noastre de pacea cea sfîntă a lui Hristos, fiindcă e lucru ştiut că adevărata rugăciune nu poate izvorî decît dintr-o inimă paşnică şi iertătoare. Dat fiindcă ne apropiem de momentul culminant al Sf. Liturghii, cînd pîinea şi vinul se vor preface în Trupul şi Sîngele Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, se cere ca fiecare credincios să aibă în inima sa pacea cea sfîntă şi cerească a lui Dumnezeu.

La sfîrşitul ecteniilor se cîntă imnul Heruvic, care este o parte foarte importantă a Sf. Liturghii. În această cîntare, creştinii sînt asemănaţi cu heruvimii din ceruri care înconjoară tronul lui Dumnezeu. Asemenea acestora, şi împreună cu ei, înconjurăm şi noi Sf. Altar, aducînd o cîntare sfîntă de laudă, fiindcă pe Sfîntul Altar pîinea şi vinul se vor preface în Trupul şi Sîngele Mîntuitorului. Aducînd noi această cîntare Sf. Treimi celei făcătoare de viaţă ne obligăm totodată ca să alungăm din sufletele noastre toată grija cea lumească. Credincioşii se pregătesc ca să primească pe Împăratul tuturor, pe Iisus Hristos, care va veni în mijlocul lor, sub forma cinstitelor daruri.

Ieşirea cu Sf. Daruri, la vohodul cel mare, închipuie ultimul drum pe care l-a făcut Mîntuitorul din Vitania în Ierusalim, înainte de patima şi de moartea Sa. Momentul acesta mai poate închipui chiar înmormîntarea Domnului.

Pomenirile care se fac în mijlocul bisericii, la vohodul cel mare, ne aduc aminte de momentul cînd Mîntuitorul fiind răstignit între doi tîlhari, a ascultat pocăinţa tîlharului, care a zis: „Pomeneşte-mă Doamne, cînd vei veni întru împărăţia Ta". Mîntuitorul i-a răspuns acestuia: „Astăzi vei fi cu mine în rai".

Tămîierea care se face în timpul Heruvicului preînchipuie mirosul de bună mireasmă spirituală care se revarsă din darurile lui Hristos. Tămîierea mai poate fi un îndemn şi un simbol pentru credincioşi de a-şi înălţa rugăciunea spre ceruri aşa cum se înalţă fumul de tămîie.

Prin cuvintele „Uşile, uşile", cuvinte rămase din vremurile vechi ale creştinismului, se atrage luarea aminte celor ce aveau paza uşilor bisericii ca să nu intre cineva în biserică dintre cei necreştini, care prin prezenţa lui să păteze lucrarea cea sfîntă a Sf. Duh, care urmează a se săvîrşi. De acum se apropie momentul cel mai sfînt al slujbei căci sfînta şi înfricoşătoarea Taină se va săvîrşi în curînd.

Astăzi aceste cuvinte nu mai au înţelesul lor de odinioară, dar ele au rămas ca un îndemn pentru creştinii zilelor noastre ca să-şi păzească uşile inimilor lor ca să nu fie năpădite de gînduri şi dorinţi păcătoase, spre a putea participa cu vrednicie la săvîrşirea Sfintei Jertfe.

Rostirea Simbolului Credinţei, are un înţeles foarte adînc. Simbolul Credinţei sau Crezul a fost alcătuit de soboarele ecumenice ale Bisericii în vremuri foarte vechi, spre a arăta tuturor credincioşilor care sînt adevărurile de credinţă creştină, ce trebuie să creadă fiecare, spre a nu fi înşelat de unele învăţături străine. Astăzi, fiecare credincios trebuie să rostească Crezul cu toată convingerea, ştiind că prin acesta îşi mărturiseşte credinţa lui ortodoxă.

În timpul rostirii Crezului preotul clatină aierul (vălul pe care-l poartă preotul pe spate la ieşirea cu Sf. Daruri), simbolizînd prin acesta cutremurul care a avut loc înainte de Învierea Mîntuitorului. Această clătinare mai poate însemna deschiderea mormîntului din partea îngerului, sau puterea Sf. Duh care nu peste mult timp se va pogorî peste pîine şi vin şi le va preface în Trupul şi Sîngele Mîntuitorului.

Îndemnul preotului: „Să ne iubim unii pe alţii..." vrea să ne spună că nu putem lua parte cu vrednicie la aducerea Sf. Jertfe fără ca să avem în inimile noastre iubire. Ca semn al iubirii, creştinii cei dintîi îşi dădeau sărutul păcii. Femeile se sărutau întreolaltă, iar bărbaţii între ei. Răcindu-se însă credinţa, sărutarea păcii a devenit pentru unii creştini pricină de sminteală, aşa încît ea n-a mai rămas decît în practica preoţilor, care în Sfîntul Altar îşi dau unul altuia sărutul păcii sărutîndu-se pe umeri.

Se cuvine ca toţi creştinii care participă la Sf. Liturghie să asculte aceste cuvinte ale sărutului păcii, să-şi umple sufletele de împăcare, de iertare şi de iubire, uitînd toată vrăjmăşia şi ura pe care ar avea-o împotriva cuiva.

La cuvintele: „Să stăm bine, să stăm cu frică...", începe cel mai principal moment al Sf. Liturghii. Preotul atrage atenţia credincioşilor asupra acestui moment solemn, să stea adică bine şi cu frică, cu cutremurare, pentru ca Sf. Jertfă să fie adusă în pace. *A sta bine* însemnează a sta aşa cum trebuie să se stea în faţa lui Dumnezeu: cu frică, cu cutremurare, cu inima deschisă. Mulţi credincioşi, uitînd datoria lor, stau şi azi în sfînta biserică cu multă nepăsare, uitîndu-se adeseori într-o parte şi alta la cei din jur, ceea ce, desigur, nu este bine.

Cuvintele: „Mila păcii, jertfa laudei" indică elementele ofrandei spirituale pe care credincioşii o aduc din partea lor, deodată cu jertfa adusă de preot. Aceste elemente sînt: mila, pacea, jertfa şi lauda. Aceste cuvinte pot fi înţelese şi în sensul că Sf. Jertfă se săvîrşeşte din mila lui Dumnezeu şi pentru toţi oamenii. Prin această jertfă — adusă de Fiul lui Dumnezeu, omul îşi poate oferi şi el lui Dumnezeu jertfa lui de laudă, mai ales pentru dragostea şi mila pe care a avut-o pentru el.

Prin binecuvîntarea pe care o face din faţa uşilor împărăteşti cu Sf. Cruce pe care o ţine în mîini, preotul pregăteşte pe credincioşi pentru momentul prefacerii. El cere ca darul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu-Tatăl să se pogoare peste credincioşii din biserică, spre a se face vrednici de acest moment important al prefacerii, prin împărtăşirea Sf. Duh.

Preotul în continuare adresează credincioşilor invitaţia de a fi cu inimile înălţate spre cele de sus, spre jertfa cea cerească, care se va săvîrşi în curînd, cînd zice: „Sus să avem inimile!" Sf. Ciril ne îndeamnă ca în acest moment al Sfintei Liturghii să avem inimile la Dumnezeu, iar nu jos la cele pămînteşti. Sînt mulţi creştini care ascultă numai de formă aceste cuvinte căci în realitate inima lor nu este la Dumnezeu ci este departe de El.

Prin cuvintele: „Să mulţumim Domnului" preotul ne îndeamnă să-i aducem lui Dumnezeu mulţumire pentru toate binefacerile pe care le-am primit de la El.

O altă invitaţie adresează preotul credincioşilor prin ecfonisul: „Cîntarea de biruinţă...", care se referă la cetele îngereşti care laudă cu cîntări neîncetate pe Dumnezeu, laudă biruinţa de pe cruce a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, biruinţa prin care a biruit prin moartea Lui puterile morţii şi a sfărîmat încuietorile iadului şi a înviat dîndu-ne nouă viaţa cea fără de moarte. În cîntarea aceasta toate puterile îngereşti, împreună cu fiinţele de pe pămînt, laudă fără încetare pe Dumnezeu.

Cîntarea: „Sfînt, Sfînt, Sfînt e Domnul Savaot...", e una dintre cele mai frumoase şi mai înălţătoare cîntări. E compusă din două cîntări: una e cîntarea Serafimilor, pe care a văzut-o proorocul Isaia (6, 3), iar a doua, e cîntarea pe care au cîntat-o mulţimile la intrarea Mîntuitorului în Ierusalim, întîmpinîndu-l cu ramuri verzi.

Cuvîntul „Osana" în limba ebraică însemnează „mîntuieşte", însă la anumite sărbători avea şi înţelesul de „trăiască". Poporul care era adunat în Ierusalim şi-a arătat dragostea şi admiraţia lui profundă pentru Iisus, pentru minunile Lui, pentru învăţătura Lui, de aceea i-a cîntat „osana".

Cuvintele: „Luaţi mîncaţi..." şi „Beţi dintru acesta toţi", sînt cuvintele de la Cina cea de taină, cînd Mîntuitorul a rînduit Taina Sf. Euharistii. Ce clipe înălţătoare au fost acelea pe care le-au petrecut Sf. Apostoli împreună cu Mîntuitorul la Cina cea de taină! Cînd le auzim la Sfînta Liturghie să ne gîndim la acele clipe fericite şi să ne dăm seama că nu peste mult timp pîinea şi vinul se vor schimba în Trupul şi Sîngele Mîntuitorului.

Cînd preotul rosteşte cuvintele: „Ale Tale dintru ale Tale..." începe clipa cea mare, cea mai solemnă, cea mai sfîntă, clipa sfinţirii. Preotul ridică cinstitele daruri în chipul crucii, însemnînd prin aceasta imitarea gestului de oferire pe care l-a făcut Iisus la Cină şi care era ritualul prescris de Legea veche la aducerea jertfelor.

În timp ce strana cîntă: „Pe Tine te lăudăm...", preotul în Sf. Altar rosteşte rugăciunea epiclezei, prin care pîinea şi vinul se prefac în Trupul şi Sîngele Mîntuitorului prin puterea Sf. Duh. Avem acum momentul cel mai sfînt şi cel mai cutremurător din întreaga slujbă. Acum se săvîrşeşte

(Continuare în pag. 4)

Gînduri creştineşti

Ştim cu toţii că Mîntuitorul nostru Iisus Hristos şi-a făcut din valurile mării un adevărat amvon, din care a propovăduit adesea mulţimilor care îl ascultau. Pe ţărmul mării a vorbit El unele dintre neîntrecutele Sale parabole şi pe mare a săvîrşit o seamă de minuni.

Aceste fapte ne prilejuiesc un noian de gînduri creştineşti legate de această, adesea măreaţă, realitate, dintre care încrestăm pe cele ce urmează:

— În faţa mării ochiul odihneşte şi sufletul descătuşat de griji mărunte se simte aproape de Dumnezeu.

— Imensitatea mării dispune sufletul la tăcere şi sublim, iar mintea la contemplarea Creatorului în natură.

— „Adînc pe adînc cheamă" (Ps. 41, 8); în adîncul din noi ne întîlnim cu adîncul Dumnezeirii.

— Marea extaziază ochiul şi sufletul curat îl cheamă la rugăciune: „Doamne, ne-ai veselit prin făpturile tale şi lucrurile tale mă minunează" (Ps. 91, 4—5).

— În mare ne oglindim chipul fizic, în Veşnicie pe cel spiritual.

— Apele grăbesc spre mare, iar sufletul spre veşnicie şi spre Dumnezeu. „Cum doreşte cerbul izvoarele apelor, aşa te doreşte sufletul meu pe tine, Dumnezeule" (Ps. 41, 1).

— Unda infinită a mării adie în scoica infimă, iar veşnicia în sufletul omenesc. „Ne-ai făcut după Tine, Doamne, şi neliniştit este sufletul nostru pînă nu se va odihni în Tine" (Fer. Augustin).

— Luciul mării, în faptul serii, reflectă fidel podoaba cerului înstelat, iar puritatea sufletului chipul Dumnezeirii.

— Marea este în continuă mişcare, sufletul omenesc în eternă căutare.

— Murdăria rîurilor şi a fluviilor nu schimbă curăţenia mării, nici păcatele noastre nu schimbă dragostea şi bunătatea lui Dumnezeu faţă de lume.

— Marea primeşte la sînul său rîuri mici şi mari, curate şi murdare, dragostea şi mila lui Dumnezeu se revarsă peste mari şi mici, buni şi răi.

— Curăţenia mării obligă pe om la puritate spiritual-morală ca să strălucească în el starea paradisiacă originară şi asemănarea sa cu Părintele ceresc.

— Pe o scîndură scapă de la înnec corăbierul înţelept, pe „scîndura" pocăinţei sincere, — a Sf. Spovedanii care aduce harul divin al iertării de păcate — sufletul credincios creştin scapă de moarte veşnică.

— Odihna corăbierului în port, după mii de leghe, este simbolul ajungerii sufletului întru odihna cea veşnică, după mii de alergări în viaţă.

— Dumnezeu cunoaşte adîncul mării şi al inimii omeneşti.

— Bucuria ochiului care priveşte marea reflectă fericirea inimii curate care vede pe Dumnezeu (Matei 5 ,8).

— Raza însorită a soarelui de mare tonifică şi sporeşte energiile fizice, cugetul la Dumnezeu întăreşte şi sporeşte energiile duhovniceşti şi progresul îndumnezeirii în Hristos.

— Prin ploaie, norii ridicaţi din mare fac natura frumoasă; prin fapte bune, gîndurile şi vorbele inspirate din iubirea şi bunătatea lui Dumnezeu fac viaţa sfîntă şi dumnezeiască.

— Apa se întarce-n mare după ce a udat pămîntul şi l-a umplut de bunătăţi; sufletul se întoarce la Creatorul său după ce a făcut viaţa mai bună şi a umplut-o de comoara virtuţilor religios-morale şi umanitare.

— Revăzută la intervale mari de timp, marea este neschimbată, după cum neschimbat este Dumnezeu în Sine: „Tu acelaşi eşti şi anii tăi nu se vor sfîrşi" (Ps. 101, 28).

— Farul mării orientează corăbiile, iar conştiinţa morală viaţa şi activitatea omenească.

— Înzadar se zbate peştele pe plaja mării, căci nisipul şi praful îi grăbesc sfîrşitul. Înzadar se scaldă omul în nisipul ispitelor şi noroiul plăcerilor josnice, căci ele îi aduc amarul şi-i pregătesc moartea.

— Pe marginea mării am văzut un pescăruş. Părea că meditează răpit de vraja apei în care se oglindea; dar el îşi aştepta prada. Sînt atîţi creştini orbiţi de egoism, care se gîndesc la „afaceri", chiar cînd par că se roagă.

— Hărnicia omului muncitor a acoperit ţărmurii mării cu mari şi bogate podgorii. Prin colaborare statornică a voinţei noastre cu harul lui Dumnezeu viaţa aceasta ni se umple cu „strugurii" faptelor bune.

Prot. stavr. Dr. S. Radu

România — pămînt de civilizaţie şi sinteză

Aşa se numeşte o carte apărută în anul trecut şi semnată de Dan Zamfirescu.

Intîlnirea cu scrisul lui Dan Zamfirescu ne prilejuieşte întotdeauna o aleasă satisfacţie intelectuală. În volumul de faţă, autorul se apleacă peste pămîntul — cea mai veche cronică a Patriei —, peste istoria naţională şi istoria culturii naţionale, considerate „nu simple obiecte exterioare personalităţii, ci reprezentînd o dimensiune interioară".

O serie de articole şi studii sînt înmănunchiate într-un tot unitar, sudate prin focul puternic al dragostei pentru tot ceea ce există valoros şi înalt în trecutul nostru. Unitatea acestui volum de publicistică trebuie căutată deci nu în tematica abordată, care este diversă, ci în spiritul care îl animă.

Interesante în acest volum sînt legăturile stabilite de către Dan Zamfirescu între monumentele de cultură naţională şi cadrul mai larg al culturii europene. Pe de altă parte, cultura noastră — se demonstrează pregnant — foloseşte o bogăţie de elemente absorbite din cultura universală.

Dar, această cultură nu rămîne datoare, căci la rîndul său ctitoriile ei dobîndesc o expresie de valoare universală, afirmă poporul român pe scena istoriei universale.

Vorbind despre N. Iorga, autorul găseşte că două sînt coordonatele operei sale: umanismul şi patriotismul. Constată, bucurîndu-se, că marele istoric a promovat o concepţie a istoriei universale menită să descopere şi să releve nu ceea ce opune, ci ceea ce uneşte popoarele de pretutindeni.

Dan Zamfirescu accentuează în alt articol valoarea tradiţiei, care constituie pentru neamul nostru „un cer înstelat spre care-şi ridică ochii din cînd în cînd şi a cărui prezenţă o simte în fiecare clipă".

Scriitorul observă cu un ochi ager un proces masiv de finalizare spirituală şi morală a tuturor experienţelor istoriei noastre contemporane, ca fiind caracteristic pentru vremurile pe care le trăim.

De asemenea este relevată stabilirea cu precizie a următoarelor trăsături fundamentale ale culturii româneşti:

1. *disponibilitatea pentru universal*
2. *realismul*
3. *capacitatea de a păstra necontenit contactul cu izvoarele vieţii.*

N. Modoiu

Mitropolia Moldovei în secolul al XVIII-lea

(Urmare din pag. 1)

la Iaşi tipografia Episcopiei de Rădăuţi, împreună cu lucrătorii, fiind sigur că va fi mai de folos lucrînd aici, sub directa sa îndrumare. Datorită lui, s-a înlăturat primejdia adusă de fanarioţi de a introduce limba greacă în şcoală şi chiar în biserică, punîndu-se bazele unei direcţii noi în dezvoltarea limbii şi culturii naţionale. S-au tipărit acum peste 15 cărţi în limba română, necesare Bisericii şi şcolei.

Cea mai mare parte a cărţilor erau traduse sau scrise de mitopolit, cu prefeţe întinse, pline de idei şi sfaturi sănătoase. În afară de numeroase cărţi de cult a tipărit şi cîteva cărţi de învăţătură: *Alfavita sufletească pentru folosul de obşte* (1755), *Sinopsis, adică adunare de multe învăţături pentru preoţi despre liturghie şi pregătirea lor pentru ea şi împotriva obiceiurilor păgîne din popor* (1757), *Despre lemnul sfintei cruci* (1759) şi altele. Cu unele excepţii, majoritatea acestor cărţi au fost tipărite cu cheltuiala mitropolitului.

Mitropolitul Iacob n-a izbutit să tipărească în cursul scurtei sale păstoriri toate cărţile cu care voia să înzestreze bisericile din Moldova. De pildă un „dascăl slovenesc" monahul Evloghie, a tradus *Vieţile Sfinţilor* pe cinci luni, care au rămas în manuscris.

Mitropolitul Iacob a fost preocupat şi de educarea copiilor prin şcoală. De aceea, în 1755 a redactat şi a tipărit un *Bucvar* (Abecedar), care a umplut un gol de mult simţit în literatura didactică din Moldova. Atît din prefaţa acestui Bucvar, cît şi în alte prilejuri, mitropolitul Iacob îndemna părinţii să-şi dea copiii la învăţătură.

Mitropolitul Iacob a întocmit primul pomelnic al mitropoliţilor Moldovei, care pentru timpul lui şi cu informaţiile avute, n-a putut să fie complet şi exact. S-a dovedit şi un hotărît apărător al poporului, împotriva exploatării turco-fanariote. Ca să înlăture ameninţarea infiltrării grecilor în conducerea Bisericii moldoveneşti, a convocat la 1 ianuarie 1752 un sobor al episcopilor şi egumenilor mănăstirilor neînchinate, care au hotărît să se respecte şi pe viitor obiceiul pămîntului, ca vlădicii ţării să fie aleşi numai dintre români.

În februarie 1759, mitropolitul Iacob, impresionat de exploatarea nemiloasă a domnilor fanarioţi şi a slujbaşilor lor, s-a pus în fruntea a cîteva mii de ţărani şi orăşeni, îndreptîndu-se spre curtea domnească, unde au cerut înlăturarea grecilor jefuitori.

El a ajuns apoi la neînţelegeri cu domnii fanarioţi din pricina dării pentru vitele mari, numită văcărit, una din cele mai urîte de ţărani în trecutul nostru. Din cauza nemulţumirilor pe care le-a adus, această dare a fost desfiinţată în 1698, de un sobor de vlădici, la Iaşi, aruncîndu-se blestem asupra celui ce ar îndrăzni să o reintroducă. Cu toate acestea, unii domni fanarioţi n-au ţinut seama de blestemul arhieresc, ci au introdus din nou darea. De aceea, în 1757, mitropolitul Iacob a sfătuit pe domnul de atunci să desfiinţeze pentru totdeauna văcăritul. Domnul l-a ascultat şi la 1 martie 1757 un nou sobor de vlădici şi preoţi a aruncat blestem asupra celui ce ar reintroduce darea. Totuşi, domnii care au urmat au încercat să-l convingă pe mitropolit să ridice blestemul, ca să o poată încasa din nou. Mitropolitul s-a opus timp îndelungat acestei cereri, pînă ce în vara anului 1760 a fost silit să se retragă din scaunul mitropolitan. S-a aşezat atunci la mănăstirea Putna, unde a continuat lucrările de restaurare a ctitoriei lui Ştefan cel Mare, pe care le începuse încă în timpul arhipăstoririi sale. Acum a înfiinţat la mănăstirea Putna o Academie duhovnicească după modelul Academiei movilene de la Kiev. La aceasta a funcţionat ca profesor un învăţat teolog al vremii, arhimandritul Vartolomeu Măzăreanu, autor al unor lucrări de isotrie naţională şi traducător al multor cărţi teologice ruseşti şi greceşti. Mitropolitul Iacob a trăit la Putna pînă la 15 mai 1778, cînd a murit.

A fost îngropat în tinda bisericii, alături de părinţii săi călugăriţi la bătrîneţe.

Prin faptele sale, mitropolitul Iacob Putneanul s-a dovedit un arhipăstor dîrz, un călugăr cu aleasă viaţă duhovnicească, un om cu o morală superioară, plin de rîvnă pentru binele Bisericii şi al ţării sale. În plină epocă fanariotă, el a avut curajul să se ridice împotriva măsurilor lor abuzive, ducînd o muncă susţinută de împiedicare a influenţei greceşti în viaţa bisericească. S-a preocupat şi de educarea prin şcoală a copiilor celor de jos, precum şi de şcolile de la reşedinţele vlădiceşti, ca apoi să înfiinţeze o şcoală superioară la Putna, fapte care au dus la reînvierea activităţii cărturăreşti în Moldova în limba română. Toate acestea fac din Iacob Putneanul unul din cei mai mari vlădici ai Moldovei, care, dacă ar fi avut norocul să rămînă în scaun pînă la moarte, ar fi ajutat mult la ridicarea poporului şi a Bisericii.

După retragerea lui, domnitorul Ioan Teodor Calimachi a pus în scaunul mitropolitan pe fratele său *Gavriil Calimachi*, mitropolitul Salonicului. Deşi era grec, a continuat opera culturală a lui Iacob Putneanul, tipărind mai mult de 20 de cărţi de slujbă şi de învăţătură. S-a ocupat şi de învăţămînt, intemeind şcoli noi. Deşi înaintaşul său a fost înlăturat din scaun pentru că nu îngăduise văcăritul, nu l-a îngăduit nici Gavriil. O dată a condus chiar mulţimea răzvrătită împotriva dărilor grele impuse de Grigorie III Ghica. A păstorit pînă la moartea sa, la 20 februarie 1786.

Între vlădicii din ultimii ani ai secolului XVIII, cel mai de seamă a fost *Iacob Stamati* (1792—1803). Era originar din Transilvania, născut în 1749, călugărit la mănăstirea Neamţ. Avînd frumoase înclinări gospodăreşti, a ajuns econom al mănăstirii, apoi dichiu (administrator) la Mitropolie. În 1782 a fost ales episcop la Huşi, unde a zidit o nouă reşedinţă şi a refăcut toate clădirile incintei Episcopiei. În 1792 a fost ales mitropolit al Moldovei, unde s-a dovedit a fi acelaşi bun gospodar, reclădind reşedinţa mitropolitană, înzestrînd Mitropolia cu odoare şi recăpătîndu-i unele moşii. A fost şi ctitor de locaşuri sfinte, zidind din piatră biserica Banu din Iaşi, în locul uneia mai vechi, din lemn. S-a arătat şi un bun organizator al asistenţei sociale, prin faptul că a înfiinţat un spital şi o farmacie în Iaşi. A fost un cald sprijinitor al orfanilor, săracilor şi văduvelor.

S-a ocupat şi de activitatea tipografică tipărind vreo 10 cărţi de slujbă, la care se adăugau cîteva cărţi de învăţătură şi cîteva manuale didactice: *Gramatica teologhicească*, după Platon al Moscovei, *De obşte gheografie*, după Buffier şi *Elemente aritmetice*, toate prelucrate de învăţatul episcop Amfilohie al Hotinului şi tipărite în 1795. A luat măsuri pentru o mai bună funcţionare a Academiei de la Iaşi.

Mitropolitul Iacob a murit în 1803, în puterea vîrstei, la numai 54 de ani.

Deci Mitropolia Moldovei a avut pe scaunul ei în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea numai vlădici de seamă, care prin strădaniile lor au dus — în primul rînd — o susţinută activitate culturală-tipografică. .

Eparhiile sufragane. Dintre vlădicii Romanului, cel mai de seamă în această perioadă a fost *Pahomie* (1707—14), de origină transilvăneană, călugărit la Neamţ, ucenic al Sf. Dimitrie al Rostovului. El a dat un nou impuls vieţii schivniceşti în mănăstirile moldovene. A murit la Kiev, în 1724.

La Huşi amintim pe episcopul *Inochentie (1752-82)*, care în 1770 a condus delegaţia moldoveană la curtea ţarilor ruşi din Petersburg.

Mănăstirile au fost reduse la trei: Putna, Suceviţa şi Dragomirna. La mănăstirea Sf. Ilie din Suceava s-a înfiinţat o şcoală teologică, iar la mănăstirea Sf. Ioan din Suceava au fost aduse, în 1783, moaştele Sf. Ioan cel Nou din Polonia, unde fuseseră duse de Dosoftei.

Deci, putem spune, că Biserica din Moldova şi-a continuat menirea ei, în tot cursul secolului al XVIII-lea.

Mircea Păcurariu

Jan Amos Komensky

300 de ani de la moartea sa

Figură enciclopedică de umanist, Jan Amos Komensky sau Comenius, cum i s-a spus latineşte, reprezintă o piatră de hotar pentru pedagogia universală şi un deosebit aport la gîndirea filozofică. De aceea, considerăm că este potrivit prilej să zăbovim puţin — acum la împlinirea, în luna noiembrie 1970, a 300 de ani de la moartea sa — asupra acestei personalităţi de seamă din lumea educaţiei.

O bună parte din ideile lui Komensky îşi păstrează actualitatea şi aceasta pentru că autorul lor a fost călăuzit sincer de dorinţa fierbinte de a transforma omul prin intermediul educaţiei.

Gîndirea sa, ca a unuia care a fost episcop format în facultăţile de teologie protestantă din Hernborn şi Heidelberg, este bazată pe principii evanghelice.

În 1618, cînd a izbucnit războiul de 30 de ani, care a adus mult rău conaţionalilor săi cehi prin aceea că oraşul Fulnek în care el era episcop a ars şi odată cu el i-a dispărut soţia, cei doi copii şi manuscrisele sale el îmbărbăta obştea ţinînd treaz moralul păstoriţilor săi. În acest timp de mari dureri şi profunde zguduiri el scrie o carte interesantă prin conţinut şi sugestivă prin titlu şi anume: „Labirintul lumii şi raiul inimii".

Acest robust optimism nu l-a părăsit niciodată, deşi, din cauza consecinţelor contradicţiilor societăţii în care a trăit, a fost nevoit să exclame: „O, Dumnezeule nemuritor! vezi ce se petrece... Ia-ne sub aripa ta".

Din experienţa sa de pedagog şi preot, precum şi cu ajutorul unei profunde cunoaşteri a firii omeneşti, Komensky concentrează ideile sale principale în vestita carte: *Didactica magna*, pe care, aşa cum a afirmat el însuşi, a denumit-o mare din marele respect pentru viaţă. În această lucrare, care poate sta alături de cărţile de seamă ale lumii, se află idei care au revoluţionat învăţămîntul, înlăturîndu-se ideile rigide ale scolasticismului practicat în acel timp.

Ideea care l-a frămîntat însă într-un grad mai înalt a fost alcătuirea unei lucrări cu un cuprins larg, în care să fie incluse toate cunoştinţele ştiinţifice ale vremii. Această idee, care la rîndul său nu este izolată de alte similare încercări ale vremii, a trezit un viu interes în lumea ştiinţifică, fapt care a contribuit la invitarea insistentă de a vizita Anglia, Franţa şi Suedia, unde şi-a şi expus ideile sale. Ca o idee însemnată din sistemul lui Komensky amintim că el considera că omul trebuie să cunoască: 1) toate lucrurile; 2) să fie stăpîn pe sine şi pe toate lucrurile şi 3) să reducă totul şi pe sine însuşi la Dumnezeu, care este izvorul tuturor lucrurilor. Ceea ce a asigurat un succes al principiilor lui Komensky este faptul că el a preconizat ca învăţămîntul să fie predat în limba maternă şi nu în limba latină, aşa cum s-a procedat pînă atunci.

Preocupările acestui mare spirit nu se reduc numai la pedagogie, teologie şi filozofie, ci în gîndirea şi activitatea sa găsim multe idei şi fapte ale păcii, el fiind acela care s-a pronunţat cu vehemenţă împotriva războiului.

Pentru excepţionalul său prestigiu de om al păcii, în anul 1667 este invitat să ia parte la Conferinţa pentru pace de la Breda (Olanda), unde se negocia pacea dintre englezi şi olandezi. Cu acest prilej el scria lucrarea: „Angelus pacis", pe care o împarte participanţilor la conferinţă. Fundamentînd idealul păcii din perspectivă teologică, în încheiere glăsuieşte: „Îngerul păcii îşi încheie urările sale, cu urarea exprimată la începutul acestei scrisori: ca lumea să se liniştească, să înceteze războaiele şi să facă loc lui Hristos — Domnul Păcii. Este necesar ca să înceteze o dată atîtea grozăvii cîte se petrec între oameni, torentele

(Continuare în pag. 4)

Sf. Ap. Andrei „întîi chematul"

În baza tradiţiei istorice, credinţa creştină a fost adusă şi în părţile noastre de un apostol al Mîntuitorului şi anume de Sf. Ap. Andrei. El era originar din Betsaida, orăşel lîngă Ghenizaret, în Galileia şi era fiul lui Iona şi frate cu Simon, care s-a numit mai tîrziu Petru. La chemarea Sf. Ioan Botezătorul, care predica botezul pocăinţei, între cei ce l-au urmat a fost şi Andrei. Într-o zi, fiind de faţă şi Andrei, Sf. Ioan Botezătorul vede trecînd pe acolo pe Iisus şi exclamă: „Iată Mielul lui Dumnezeu !" (Ioan 1, 36). Înţelegînd Andrei că Iisus este Mesia cel vestit de prooroci şi aşteptat de Israil, numaidecît s-a dus după El şi s-a făcut ucenicul Lui. Fericit că a aflat, ceea ce neamul lui a aşteptat de veacuri, a alergat la fratele său Simon, a scos un glas de bucurie, în care se simte credinţa şi iubirea unui vrednic fiu al lui Abraam: „Am găsit pe Mesia, care se tîlcuieşte: Hristos. Şi l-a adus la Iisus" (Ioan 1, 41—42). Pentru că Andrei a avut bucuria să meargă primul la Mîntuitorul, el e numit „întîi chematul". Aşadar nu Simon a dus pe Andrei la Iisus, ci Andrei l-a dus la Mîntuitorul pe Simon-Petru.

Sf. Evanghelist Ioan, care încă fusese ucenic al Sf. Ioan Botezătorul, cu Andrei, a păstrat amintirea a două momente din viaţa acestuia, cînd s-a remarcat îndeosebi. Prima menţiune e în legătură cu minunea înmulţirii pîinilor. Mîntuitorul a zis lui Filip: „De unde avem să cumpărăm pîini, ca să mănînce oamenii aceştia? Spunea lucrul acesta ca să-l încerce, pentru că ştia ce are de gînd să facă" (Ioan 6, 5—6). Andrei, după ce face o rapidă cercetare, răspunde dînd următoarea informaţie: „Este aici un băiat, care are cinci pîini de orz şi doi peşti". Dar tot el întreabă cu candoare: „Dar ce sînt acestea la atîţia inşi?" (Ioan 6, 9). E preţioasă informaţia lui Andrei, fiindcă învederează şi mai deplin mărimea minunii.

Al doilea moment e în legătură cu mersul Mîntuitorului la Ierusalim, în preajma patimilor Lui. În mulţimea mare care se îngrămădea în jurul Domnului, se aflau şi nişte greci, care doreau cu orice preţ să vadă pe Iisus. În acest scop, ei s-au adresat lui Filip, care l-a consultat pe Andrei, „apoi Andrei şi Filip au spus lui Iisus" (Ioan 12, 21—22). S-a observat că amîndoi aceşti Apostoli purtau nume greceşti, ceea ce desigur au făcut pe „greci" să li se adreseze tocmai lor.

Despre activitatea pe care Sf. Andrei a desfăşurat-o în afară de graniţele Palestinei ne vorbeşte Sf. Tradiţie. Astfel, se spune că el ar fi predicat în partea de nord a Asiei Mici, în ţinuturile din jurul Mării Negre, în sudul Rusiei şi chiar în Dobrogea. „Străromânii au numit undrea luna de după ziua sa, serbată de ei cu practici de prevestire. Dobrogenii bătrîni povestesc şi azi trecerea lui cu toiagul în mînă prin Dobrogea". A mai predicat apoi în Grecia, unde la Patras a suferit moartea pe cruce. Crucea pe care a fost răstignit a fost în formă de X şi care de la martiriul lui se numeşte: crucea Sf. Andrei. De acolo, osemintele lui au fost duse la Constantinopol, la 367, şi aşezate în biserica Sf. Apostoli. Pe vremea cruciadelor, ele au fost duse în Italia, la Amalfi, unde se găsesc şi azi.

Credincioşii l-au cinstit în toată vremea pe Sf. Apostol Andrei, ca pe apostolul nostru. Dovadă grăitoare sînt şi mulţimea de obiceiuri şi datini, legate de ziua lui: 30 noiembrie. În mod special însă credincioşii noştri din Transilvania i-au arătat o deosebită dragoste de cînd marele mitropolit, Andrei Şaguna, a purtat cu atîta vrednicie numele lui. În biserica ardeleană cinstirea „celui întîi chemat", s-a asociat şi cu pomenirea celui de al doilea. În ziua de 30 noiembrie se desfăşura un bogat program artistic, constînd din cuvîntări, coruri şi recitări... Cu un astfel de prilej, Zaharia Boiu a înălţat o odă, care apoi s-a şi cîntat şi care începe astfel:

Românime mult cercată
Pune doliu înnoit;
Că perdu-şi o stea din ceru-ţi.
Pre Andrei Mitropolit !
Ah, Andrei întîi-chematul,

. . . . . .

Da, Andrei, tu n-ai murit !"

Dar nu numai Andrei Şaguna n-a murit în amintirea credincioşilor creştini din Transilvania, care îi poartă o veşnică recunoştinţă, ci şi cinstirea Apostolului „întîi chemat" va fi mereu vie în inimile credincioşilor, care îl vor chema în ajutor în rugăciunile lor, aşa cum se face şi în acest vers popular:

„Andreie prea fericite,
Roagă pe Iisus, slăvite,
Să trimită lumii tale
Linişte şi împăcare
Bisericii bună stare.

. . . . . .

Ca să cîntăm cu glas lin
Slavă Domnului, Amin.

Cee ce ne grăieşte cu putere Sf. Apostol Andrei, şi celor de azi, e ca să luăm pildă de la el, să urmăm lui Hristos în toate zilele vieţii noastre.

Prot. *A. Radu*

Liturghia credincioşilor

(Urmare din pag. 2)

aceeaşi minune şi aceeaşi taină care s-a săvîrşit de Iisus la Cina cea de taină. De acum încolo pîinea nu mai este pîine, ci e Trupul cel sfînt al Domnului, iar vinul nu mai este vin ci e însuşi Sîngele cel sfînt şi dumnezeiesc al Domnului nostru Iisus Hristos. Acum se întîmplă marea taină a prefacerii: mintea omului nu poate vedea marea minune care se întîmplă în acele clipe, nu o poate înţelege. Cu toate acestea această lucrare e o lucrare reală şi adevărată.

În momentul prefacerii credincioşii îngenunchează şi se roagă cu toată cucernicia în intimitatea sufletului lor, mulţumind lui Dumnezeu că i-a învrednicit să participe la o aşa de mare minune.

După săvîrşirea Sfintei Jertfe, preotul se roagă pentru credincioşii vii şi morţi, ca Sf. Jertfă adusă să le fie de folos spre iertarea păcatelor şi spre viaţa veşnică.

Pomenirea Sfinţilor care se face acum are de scop ca ei să mijlocească pe lîngă Dumnezeu în favoarea noastră.

Cîntarea „Cuvine-se cu adevărat...", laudă şi preamăreşte virtuţile Maicii Domnului, fecioria şi calitatea ei de Mamă a lui Dumnezeu. Maica Domnului a născut fără stricăciune pe Dumnezeu-Cuvîntul, ea e mai cinstită decît Heruvimii şi e mai mărită fără de asemănare decît Serafimii.

În ectenia de dinainte de Tatăl nostru se cuprind rugăciuni prin care îi cerem lui Dumnezeu ca darurile care s-au sfinţit să ne fie de ajutor în vreme de necaz, să ne fie izbăvire în vreme de primejdii spre a putea da răspuns bun în faţa judecăţii celei înfricoşate a lui Hristos.

Rugăciunea Tatăl nostru e o rugăciune pe care însuşi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne-a învăţat. Cîntarea sau rostirea acestei rugăciuni vrea să însemneze că credincioşii din biserică sînt destul de pregătiţi sufleteşte, sînt vrednici ca să se socotească fiii lui Dumnezeu, pot ca să-l cheme pe Dumnezeu cu numele de Tată, să-l roage ca să le dea nu numai pîinea cea cerească, ci şi hrana necesară pentru susţinerea vieţii trupeşti.

Prin cuvintele: „Să luăm aminte..." se arată că Sf. Daruri, adică Trupul şi Sîngele lui Hristos, se dau celor sfinţi, adică credincioşilor care s-au pregătit pentru aceasta, care s-au curăţit de păcate prin pocăinţă, prin post şi rugăciune. La începuturile vieţii creştine toţi credincioşii se numeau sfinţi. În acest înţeles trebuie să luăm aceste cuvinte.

Prin cîntarea: „Unul sfînt...", credincioşii recunosc că ei n-au dreptul de a se numi sfinţi, fiindcă singur Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a fost sfînt cu adevărat. El a fost cea mai desăvîrşită sfinţenie.

Un moment cutremurător este împărtăşirea credincioşilor. La chemarea preotului: „Cu frica lui Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi", credincioşii pregătiţi sufleteşte se duc la uşa Sf. Altar, cu frică şi cu cutremurare sufletească. Acolo rostesc rugăciunile rînduite, apoi trec pe rînd şi primesc Sf. Taină a Cuminecăturii. Fiecare credincios se împărtăşeşte cu preacuratele Taine ale lui Hristos, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci.

Înălţarea potirului la cuvintele: „Mîntuieşte Dumnezeule poporul Tău" închipuie arătările Mîntuitorului de după Înviere. La aceste cuvinte strana cîntă imnul: „Văzut-am lumina cea adevărată...", care e o cîntare ce se cîntă la vecernia din ajunul Rusaliilor, şi era imnul de preamărire şi mulţumire pe care îl cîntau la început neofiţii, adică aceia care se pregăteau pentru primirea botezului în ziua de Rusalii.

Ultima înălţare a potirului făcută de preot cînd zice cuvintele: „Totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin", simbolizează ultima arătare a Mîntuitorului către ucenicii Săi şi binecuvîntarea lor pe muntele Măslinilor, înainte de înălţarea la cer.

Cîntarea: „Să se umple gurile noastre...", cuprinde bucuria şi mulţumirea credincioşilor pentru vrednicia pe care au avut-o de a se împărtăşi cu Trupul şi Sîngele Domnului. Totodată se cere prin această cîntare ca să fie întăriţi întru sfinţenie spre a putea purta pînă la capăt lupta împotriva păcatului.

Sfîrşindu-se Sf. Liturghie, credincioşii merg împăcaţi pe la casele lor, mulţumiţi, plini de bucurie că au primit de la Dumnezeu milă şi binecuvîntare.

Aceasta este explicarea pe scurt a Liturghiei credincioşilor. Multe s-ar mai putea spune, explicînd Liturghia credincioşilor, despre înţelesul adînc al rugăciunilor pe care le rosteşte preotul în taină în Sf. Altar, care cuprind o comoară de înţelesuri adînci şi dumnezeieşti.

În Sfînta Liturghie se desfăşoară înaintea ochilor noştri, pe scurt, întreaga viaţă a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos aşa cum a petrecut-o pe pămînt în mijlocul oamenilor.

Cuvintele nu pot spune toate roadele de binecuvîntare şi de har dumnezeiesc pe care ni le poate aduce jertfa Sfintei Liturghii.

Creştinul adevărat vine evlavios la Sfînta Liturghie.

Al. Moisiu

Jan Amos Komensky

(Urmare din pag. 3)

acestea de violenţă, de fraude şi de prăpăd. Răul însă nu se poate curma, decît încetîndu-se de a mai face rău, deoarece rîia nu se lecuieşte scărpinînd-o, după cum spune Plato. Deci nici războaiele nu vor înceta, războindu-ne, nici disputele, disputîndu-ne, nici persecuţiile, continuîndu-le, ci numai schimbînd toate aceste în contrariul lor...".

Trebuie să spunem şi aceea că J. A. Komensky a petrecut mai mulţi ani (1650—1654) şi pe pămîntul Patriei noastre şi anume pe plaiurile Transilvaniei, unde a desfăşurat o rodnică activitate pedagogică.

Comemorînd pe J. A. Komensky, gîndul nostru se îndreaptă în acelaşi timp către toate marile personalităţi ale lumii, care au îmbogăţit într-un fel sau altul patrimoniul culturii universale.

Pr. *V. Petrica*
Reşiţa

Bunica

Auzi, copilă: ţara asta bună,
Rotundă ca un talger plin cu grîu,
Din care izvorăşte mana rîu,
Şi-n care toate florile s-adună.

Ţi-au pregătit-o-n vremea cea străbună
Bătrînele, torcînd cu furca-n brîu,
Abia ţinîndu-şi doru lor în frîu,
An după an şi lună după lună.

Au tors, cum torc şi eu, fără să ştie,
Că-i munca lor sămînţă ce rodeşte
Abia acum, o Ţară aurie.

. . . . . .

Tu eşti micuţă azi, şi iată, poate,
N-ai să mai torci din caier, ca şi mine,
Doar vremurile fi-vor mai senine,
Şi zi de zi se schimbă-n lume toate.

Dar nu uita, că-n vremi înnegurate,
Bătrînele cu căutări blajine
Vorbeau cu fusul lor şi despre tine,
Tu împlinirea celor aşteptate.

Să-ţi fie fusul drag, căci învîrtindu-l
Bătrînele din vremi de mult apuse,
Cu lacrimi firul umezindu-l

Au tors, pe praguri, mii şi mii de fuse,
Şi dorul tot în inimă strivindu-l,
Ţi-au strîns copilă, bogăţii nespuse.

Zorica Laţcu

REDACŢIA: Secţia culturală a Consiliului Arhiepiscopesc — Sibiu (Taxa poştală plătită în numerar) Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu 44.206